

A magyar királyi mezőgazdasági múzeum.

1907. június 9-ikén, tehát körülbelül egy évvel ezelőtt nyitotta meg a király Dr. Darányi Ignác m. kir. földművelésügyi miniszter számos nagybecsű alkotásainak ezen gyöngyét. Ő Felségehez intézett beszédében azt is mondotta: „A magyar mezőgazdasági múzeum dióhéjba szorítva feltünteti Magyarország mai mezőgazdaságának képét, feltünteti egyszersmind a magyar föld erejét és feltünteti azon nép életrealóságát, a mely e földet lakja és a mely a földet meg is akarja tartani.“

Ő Felsége válaszában pedig ezeket találjuk: „Szívesen jöttem ez ünnepre, mert örömmel látom, hogy a mezőgazdasági múzeumnak állandó elhelyezését méltó és czélszerű módon sikerült biztosítani; azon reményemnek adok kifejezést, hogy ezen múzeum is egyik eszköze lesz a magyar mezőgazdaság felvirágzásának, a melyet annyira szívemen viselek s melyet előmozdítani elsőrendű fejedelmi gondjaim közé tartozik.“

Ennek az intézetnek célját és tartalmát nem lehet rövidebben és velősebben meghatározni, mint azt a földművelésügyi miniszter tette, fontosságát meg mi sem fejezi ki jobban, mint a királyi válasz.

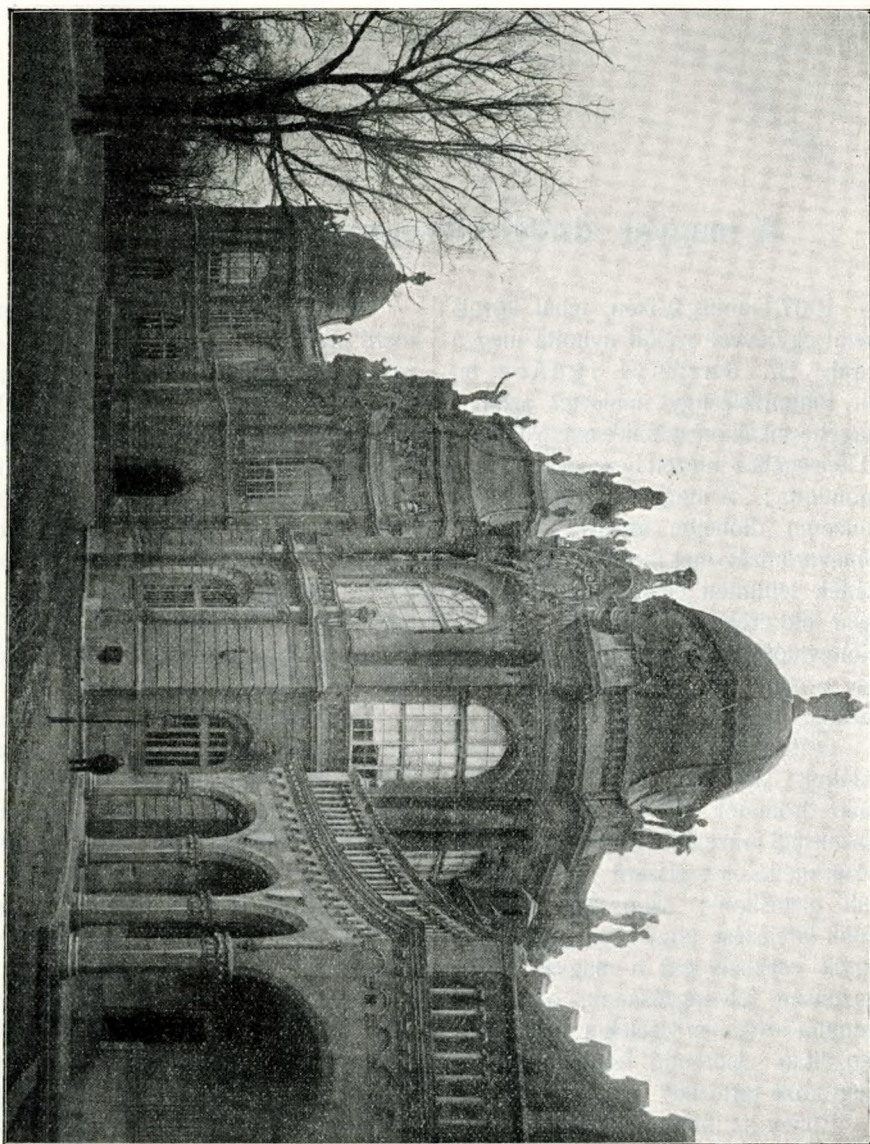
Ez a múzeum tehát a görög „ismerd meg tenmagadat“ tétel alkalmazása gyakorlatilag, midőn bemutatja mindazt, a miből a belföld és a külföld egyaránt a magyar mezőgazdaság és erdőgazdaság terményeit közvetlenül megismerheti, kiállítja mindazokat a gépeket és eszközöket, a melyeket a magyar mező-, erdő-, kert- és szőlősgazda használ, és feltünteti azokat a módokat, a melyekkel a talaj erejét, s a termés mennyiségét és minőségét fokozni lehet.

De nemcsak a termelő találja meg benne az útmutatást, hogyan védekezék kis és nagy ellenségei ellenében s hogy mily alakban hol értékesítse terményeit, de a fogyasztó is tájékozódik, hogy mely vidéken mily változatban mit termelnek, s honnan lehet a legalkalmasabbat legjutányosabban beszerezni.

Egyetlenegy év nem sok ilyen intézet életében, s mégis már ez a rövid idő is alkalmat adott a nagy közönségnek, számos főúri és fejedelmi vendégnek arra, hogy bámulatát fejezze ki a magyar föld terményeinek nem is sejtett gazdagságán s azok szakszerű, szép és tanulságos elrendezésén s ezzel igazolják a király búcsúszavát, hogy „ilyen intézmény alig van Európában“.

A törvényhozás az 1900. évi XXXII. törvénycikkkel 2.400,000 koronát szavazott meg arra, hogy az ezredéves

kiállítás alkalmából csak időlegesen bemutatott történelmi épülecsoportot szilárd anyagból újra lehessen fölépí-

1. kép. A mezőgazdasági múzeum az udvar felől.

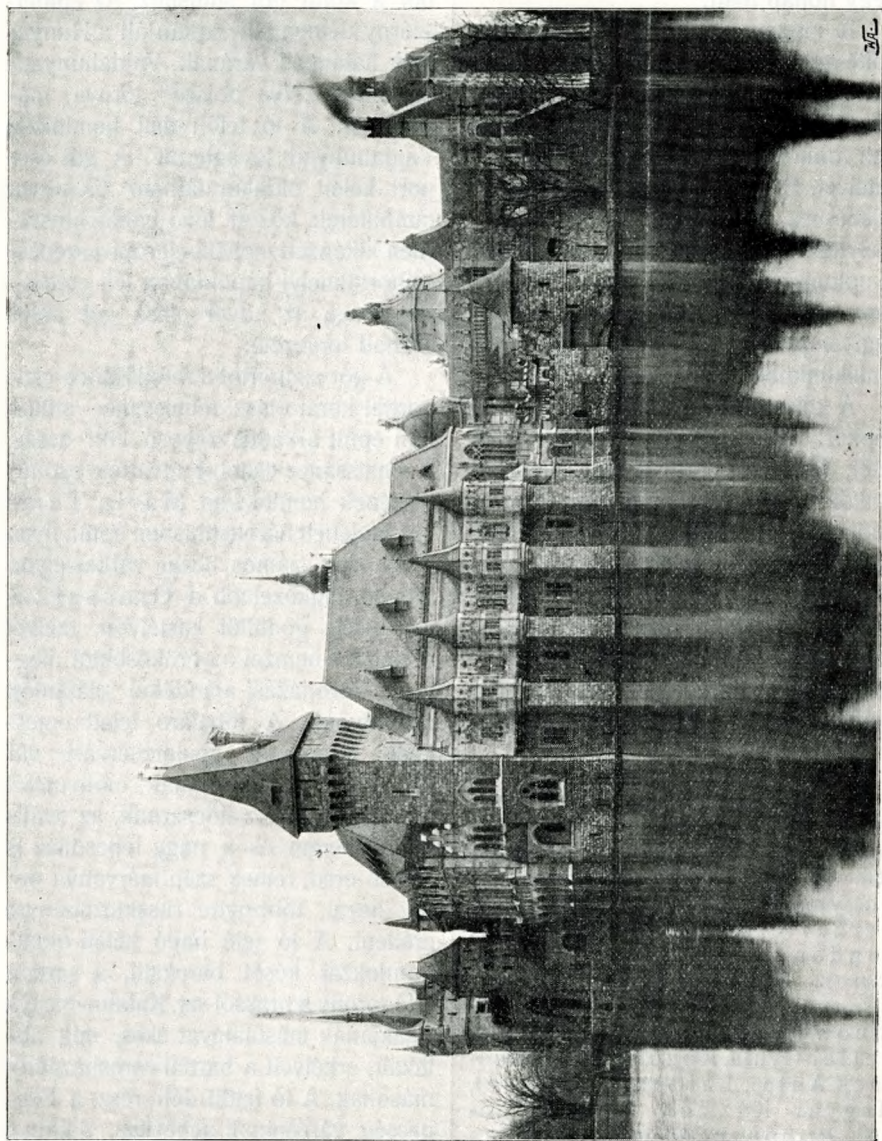
teni, a berendezésére pedig 400,000 koronát bocsátott a földművelésügyi kormány rendelkezésére, melyet 1904.

óta évi 60,000 koronás részletekben utalványoznak ki.

A gótikus és a renaissance épület

1904. tavaszán elkészülvén, a múzeum belső berendezése is ez évben kezdetét vette. A földművelésügyi kormány meg-

bizta Saárossy-Kapeller Ferencz-et a berendezés foganatosítással, ki, mielőtt e nagy munkához

2. kép. A mezőgazdasági múzeum a tó felől.

hozzáfogott volna, egész Európát beutazta, hogy megbízatását minél alaposabb előkészítéssel és előkészítéssel

valósíthassa meg. És ő, a kiből az emberekkel való érintkezés művészetén kívül kiváló szaktudás, tapintat és mű-

izlés párosul, egész sereg elsőrendű szakférfiútól* támogatva, létrehozta a mai, valóban páratlan múzeumot a hihetetlenséggel határos rövid idő, alig négy hónap alatt.

A múzeum épületei hazánk főbb építészeti stílusait műemlékeink hű utánzásával mutatják be (1. és 2. kép). Az első, a legrégebb, az Árpádok korabeli román stílust tünteti fel lágy ivezeteivel. Ez csak most közeledik a befejezéshez. Egy kolostorudvart ábrázol, melynek egyik oldalát 11. századbeli templomszerű kiképzés határolja. Ott lesz a könyvtár. Kapuja a jaáki apátság templom kapujának, legszebb műemlékünknek hű utánzata.

A kolostorudvar másik oldala középkori pallos-jellegben épült s a tő felől, festői csoportosítással, várszerű alakot nyert. A román csoportot a gótikus csoporttal, csúcsíves kapúív köti össze, mely felett a diakovári lőrések utánzata látható. Két torony támasztja; a román rész felől a segevári vár hajdani bástyatornyának másolata emelkedik, a másik oldalon pedig szabad tervezet szerint épült, melynek

* A szövegben külön megemlítettek kívül a múzeum létrehozásában Saárossy-Kapeller Ferencz segítségére voltak főleg a következő szakférfiak: Angyal Dezső, Bolla Mihály, Berzeviczy Zsigmond, Cserháti Sándor, Degen Árpád, Földi János, Hreblay Emil, Hutyra Ferencz, Istvánffi Gyula, Jablonowski József, Kadocsa Gyula, Keller Gyula, Kozák László, Kovács Antal, Leidenfrost Aurél, Magyar Kázmér, Pirkner János, Pokorny Tódor, Radisics György, ifj. Sporzon Pál, Stolp Ödön, gróf Szapáry Péter, Tangl Ferencz, Thallmayer Győző, Tolnay Pál, Treitz Péter, Ujhelyi Andor, Ujhelyi Imre és Vadas Jenő.

erkélye azonban a vajdahunyadi vár bejárata felett levő erkélyt mutatja be.

A gótikus csoport tő felé fordult nyugoti része átmenet a román stíusból a korai gót stílushoz. Az épület-szárny délnyugati sarkán áll a Hunyadiak hatalmas várának, Vajdahunyadnak híres „Nye bojsza“ tornya, másolatban. A tő felőli déli homlokzat Vajdahunyad lovagterme. A gót csoport keleti oldalán látható kis udvar támpillérek között levő baldachinszerűen kiképzett mellékbejárója a szepescsütörtökhelyi kápolnában leli eredetijét. Maga az udvar olasz gót stílus szabad tervezete.

A gót csoportot a renaissance csoporttal korai olasz renaissance stílusban épült árkados folyosó köti össze. A renaissance csoport udvarfelé eső fő részének homlokzata Mária Terézia idejébeli barokkstílusban épült. Ilyen homlokzat számos hazai várkastélyon látható, legközelebb a Grassalkovich-féle gödöllői kastélyon, melyet a magyar nemzet az örökösöktől megvett s koronázási ajándékkul felajánlott a királynak. A főbejáró felett emelkedő kupola a gyulafehérvári vár III. Károly kapujának motívumait tükrözi vissza. Az előcsarnok, az ovális kupolásterem és a nagy lépcsőház is onnan ered, remek szép márványa pedig hazai, többnyire ruszkiczabányai eredetű. A tő felé hajló keleti oldal-homlokzat késői barokstílus, a sarkon álló torony a brassói szt. Katalin-bástya sisakjának másolatával ékes, míg ablakait, erkélyeit a bártfai városházáról másolták. A tő felőli déli rész a Szepesség városainak nehézkes, darabos renaissance stílusát mutatja be, végre a nyugati részt a lőcsei városházának tornyáról másolt két késő renaissance-beli motívummal díszített torony zárja le. Ezen torony s a sarokkupola kö-

zötti homlokzat első emelete s attikája az eperjesi Rákóczi-ház tisztább renaissance-formáit mutatja. Illő megemlétenünk, hogy az esztétikailag is tökéletesen gyönyörű építészeti műemrek létesülése Al pá r I g n á c z műépítésünket dicséri.

A múzeumnak külsőjéhez méltó tartalmát, ez alkalommal, éppen az anyag rendkívüli gazdagsága miatt részletesen nem ismertethetjük, csak általánosságban vázolhatjuk; de idővel, esetről esetre megismertetjük a részleteket is.

A tulajdonképpeni mezőgazdaság s összes segédtudományai, valamint a földművelési tárca keretébe sorozott kísérletügyi és gazdasági szakoktatás a renaissance részben vannak elhelyezve, míg az erdészet, vadászat és halászat a gótikus részben találtak otthont.

A múzeumnak egész beosztása, a minőségileg és mennyiségileg meglepő anyagnak bemutatása nagyban elüt a múzeumokban megszokott rendes, elavult mintáktól.

Ugyanis a múzeum vezetésével és igazgatásával megbízott miniszteri tanácsosnak: S a á r o s s y - K a p e l l e r - nek a berendezésre nézve az volt a terve, hogy az ósdi sablontól eltérve, és a konzervatív rendszerrel szakítva, az egyes osztályok beosztásában a mai kor fejlettebb izlését kielégítő, mindazonáltal lehetőleg természetes rendszer érvényesüljön. E természetes rendszer keretében az egyes, egymással több-kevesebb, vagy szorosabb kapcsolatban levő osztályok, mintegy a viszonylagos átmeneti fokok szerint csoportosultak.

Ha az egyes osztályok valóságos elhelyezése a múzeum helyiségeinek, termeinek sajátos viszonyai következtében nem történhetett is abban a szé-

pen, természetszerűleg egybekapcsolódó sorrendben, mint a hogyan tervezte: mégis a szemlélő közönség és a beavatott látogató az egyes közökön keresztül mindig megtalálja az osztályonként kiállított anyagnak összefüggését egymással.

A beosztásnál követett természetes rendszer nagyon megkönnyíti a múzeum áttekinthetését, minek következtében tanulmányozása is meglepően egyszerű.

Mint az egésznek a kezdete, első a *meteorológiai osztály*. Ez foglalja magában mindazokat az eszközöket, a melyekkel az ember, az állat, a növény, tehát minden élő lény legelső, legfőbb létfeltételét szolgáltató elemnek: a levegőnek örökös hullámozása okozta időjárás tanulmányozásához szükségesek. Ebben látjuk továbbá a mindenféle kozmikai, vagy ezzel összefüggő, az asztronómia, vagy a földmágnesség keretébe vágó jelenségnek észlelésére való műszereket is.

A meteorológia jósolja meg az idő szeszélyes változásait a gazdának, a ki ebből a hőmérséklet, a csapadék és egyéb jelenségek egybevetése alapján földje termésének sikerére következtethet.

Ebben az osztályban nagyon szépek az ablaküvegekül alkalmazott diaposzitiv fotografiák, köztük néhány sikerült felhő- és villámfelvétel. Ennek az osztálynak szervezése sok és nagy munkát adott K o n k o l y - T h e g e M i k l ó s kiváló szaktudósunknak.

A légköri, vagyis a meteorológiai és klimatológiai osztály után az *agrogeológiai osztály* következik, melyben a mezőgazdasági növényterményeink életének helyéről, a termőtalajok minőségéről, elterjedéséről tájékozódhatunk. Itt a különböző talajnemeket 1 méteres átlagokban láthatjuk; szemlélhetők a

termő-feltalajok, valamint a talajvizsgálatnál használt eszközök és készülékek, a geológiai térképek, nemkülönben a Földtani Intézet fölvételei és kiadványai, melyeknek berendezésénél kiváló segítségül szolgált B o c k h J á n o s min. tanácsos, a földtani intézet jeles igazgatójának támogatása és tanácsa.

Hazánk termőtalajában termeljük különféle mezőgazdasági növényeinket; következik tehát a *növénytermelés osztálya*, mely gazdagságánál fogva több alosztályra tagozódik. Ilyenek a *búzaterem*, a *kulturnövények terme* és a *dohányterem*.

A búzateremben egy nagyon értékes, úgyszólván kincset érő kollektív gyűjteményre akadunk. Ez az ország 83 megyéjének összesen 53 pontjáról 10 éven keresztül, egyazon területen termelt búzatermés gyűjteménye, mely mellett olvasható a termés hektoliter- és abszolút-súlya; a gyűjteményt kiegészíti a már vegyelemzett fel- és altalajok gyűjteménye.

Ennek az összeállításnak rendkívül nagy jelentősége van. Ugyanis az évről-évre sorozatosan vegyelemzett talaj összetételének fokozatos elváltozását a talaj egyes alkotórészeinek állandó csökkenése következtében az egész talaj termőerejének fogyását, s ezzel párvonalasan a termés silányulását látjuk ezekben az adatokban, világosan megérthetjük tehát a termés silányulásának okát. És megtudjuk, hogy a kiszarolt termőföldnek hiányzó, vagy fogyó alkotórészeinek mesterséges pótlásával, vagy pihentetésével, a talaj termőerejét megjavíthatjuk, sőt emelhetjük és fokozhatjuk is.

A búzatalajok összetételének kémiai és fizikai vizsgálatát K o s u t á n y T a m á s, az Országos Chemiai Intézet igazgatója, sok éven át lelki-

ismeretes buzgósággal és fárasztó, nagy munka árán végezte.

A következő nagy oszlopos terem a növénytermelés többi számos ágazatának különféle termékeit öleli fel, úgymint: a takarmánynövényeket, a czukorrépat és tengeriféléket, gyógynövényeket stb. Megfigyelhető a paprikánövény fejlődésének menete; láthatók egyeben kívül gyökértanulmányok, szénapróbák, takarmányeltartási módok, komlóművelési minták, műtrágyafélék. És megvan mindenféle gazdasági növény, magban, termésben, szárbán, sőt piczi kazlakban, boglyákban, petrenczékben stb.

A dohányteremben a hazai legjellegzetesebb dohányfajták, valamint az idevágó grafikonok, dohánysímító pajták mintái vannak összegyűjtve és külön szekrényben táruel élénk a debreczeni dohánykiserleti állomás működése.

A természetes osztályok sorrendje következőleg alakul:

Az anyaföld nemcsak az úgynevezett mezőgazdasági kulturnövényeket termi meg, hanem a gyümölcsöket, a konyhakerti zöldségféléket, a díszvirágokat, valamint a világhírű magyar borászat kiváló termékét: a zamatos szőlőfajokat. A következő osztályok tehát a *pomológia*, *ampelológia*, *oenológia* körébe tartozó dolgokat ölelik fel.

A növények, mint élő lények szintén alá vannak vetve a betegségeknek, következésképpen egy osztályt a *növénybetegségek* bemutatására kellett szentelni, és minthogy számos állat fogyasztja, pusztítja a nekünk is hasznos és táplálékot nyújtó növényeket, vagy esetleg az emberiségnek hasznos hozó állatársaik soraiban garázdálkodnak: meg kellett alakítani a *hasznos és káros állatok osztályát* is.

Majd folytatólag következnek az egyes osztályok az alábbi egymásutánban: *kísérletügyi osztály*, hol a növényi és állati életjelenségek megfigyelését, a tudomány érdekébe s az anyagiba vágó haszon kiaknázását, a károk elhárítását, a betegségek elleni védekezést, azoknak gyógyítását, az egészséges lények és termékek megóvását célzó sokféle tudományos intézetünk működési köre és anyaga tárul elénk; azután a *tejgazdaság*, a *gazdasági iparok*, a *háziipar*, az *állami birtokok osztályai*, melyek saját termékeikre terjeszkednek ki; továbbá a *gazdasági gépek*, a *gazdasági építészet osztályai*, hol a föld megmunkálása, vagy a termékek feldolgozására szolgáló gépek, illetve a különféle gazdasági épületek mintái láthatók; a *munkásügyek osztálya*, mely a földmívelés hangyáinak, dolgos méheinek: a mezőgazdasági munkásoknak ügyeit teszi a közjó érdekévé; azután a *gazdaságtörténelmi osztály*, mely mint ilyen, a sorozat végére került és feloleli gazdaságunk minden ágazatának történelmi multját. Ezt az osztályt éppen olyan sok tudással, mint fáradsággal Dr. R o d i t z k y J e n ő gazd. akadémiai igazgató rendezte be. Legvégére maradt a *gazdasági statisztikai osztály*, mely még a történelmi adatokra is kiterjeszkedik.

Fentiekben az egyes osztályok átmeneti összefüggését vázolván, röviden főlemlítjük az ezekben foglaltakat is.

A *kertészeti osztályban* feltűnnek a Magyar Pomologia című műből való sikerült színes illusztrációk és a H a l á s z I s t v á n szobrászművész által készített, természetűen mintázott gyönyörű gyümölcs- és főzelékutánzatok; vannak itt gyümölcs- és virágmagvak üvegben, különféle kertészeti eszközök, üvegházak mintái;

láthatjuk a csomagolási és öntözési módozatok mintáit és tömérdek sok más kertészeti tárgyat, anyagot és eszközt.

A *szőlészeti és borászati osztályban* N e o g r á d i A n t a l festőművésznünk szépen festett szőlőakvarelljei kötik le figyelmünket. Ez az osztály nemcsak anyagával, borsajtóival és egyéb megmunkálási és védelmi eszközeivel, de őseink hatalmas borfogyasztó tehetségére valló óriási billikomjaival is bámulatba ejt.

A *növénybetegségek osztályában* az élősködő virágos növények közül az arankát látjuk természetben és színezett képen nagyítva is; azután a különböző gabonaüszköt, továbbá a mezőgazdaságilag fontos növények betegségeinek megjelenését részint formáldehidben konzervált készítményekben, részint szárított növényekben, rajzokban és fotográfiákban.

A *hasznos és káros állatok osztályában* különböző rovarpusztító módok, sáskairtó eljárások szemlélhetők; itt láthatók a mezőgazdaságilag hasznos és káros emlősök és madarak kitömött példányai, valamint egy gyönyörűen elrendezett, gazdag madártojásgyűjtemény.

A *kísérletügyek* nagyon terjedelmes osztályt foglalnak el, melyben számos alosztályt kellett létesíteni. Itt a magyar földmívelésügyi miniszterium hatáskörébe tartozó összes tudományos intézetek és kísérleti állomások mutatják be röviden hivatásukat és működésük eredményeit fotográfiákban, térképekben, grafikonokban, valamint különböző kiadványaikban teszik megérthetővé. Ebben az osztályban a következő tudományos intézetek szerepelnek: a Földtani Intézet, Meteorológiai és Földmágnességi Intézet, Gyapjuminősítő Intézet, Bakterioló-

giai Intézet, Ornithológiai Központ, Chemiai Intézet és a Vegyakisérleti Állomások, a Vetőmagvizsgáló Állomások, a magyaróvári Növénytermelési Kísérleti Állomás, a debreczeni Dohánytermelési Kísérleti Állomás, a magyaróvári Növényélet- és Kórtani Állomás, az Állatélettani és Takarmányozási Kísérleti Állomás, a magyaróvári Tejkísérleti Állomás, a Rovartani Állomás, a magyaróvári Mezőgazdasági Gépkísérleti Állomás, a kassai Szeszakisérleti Állomás, a Halélettani és Szennyvíztisztító Kísérleti Állomás, a Szőlészeti Kísérleti Állomás és Ampelológiai Intézet, és végül az Erdészeti Kísérleti Állomások.

A következő osztályban a most rendkívül nagy arányokban fejlődő magyar *tejgazdaság* terményeit, a különféle sajt-, vaj- és túrómintákat, valamint az eszközök közül a tejhűtőket, tejfőzőket és vajgyúrókat találjuk összegyűjtve.

A *gazdasági iparok osztályában* a keményítő-, olaj-, malom-, cukor-, sör- és szeszipar feldolgozott termékei kötik le figyelmünket. Itt láthatjuk azután a cukorgyárak, vízi-, szél- és gőzmalmok, sör- és szeszgyárak mintáit, valamint a len és kender feldolgozásából származó gyártmányokat. Ugyanitt vannak áttekinthetően csoportosítva a *háziipar* dolgaiból a különböző kosárfonások, szerszámfáragások stb.

Az *állami ménésbirtokok* és a *gödöllői koronauradalom osztályában* hazánk a bibliai Kánaán igaz gazdagságával tűnik ki. Nemcsak tejbenmészben, hanem szarvasmarhában, nemesfajú lóban, gabonában, fában és minden egyéb terményben csodálatosan szép gyűjtemény. E sikerülten rendezett osztály létesítése sokat köszönhet Deiningner Imre udv.

tanácsos fáradhatatlan tevékenységének.

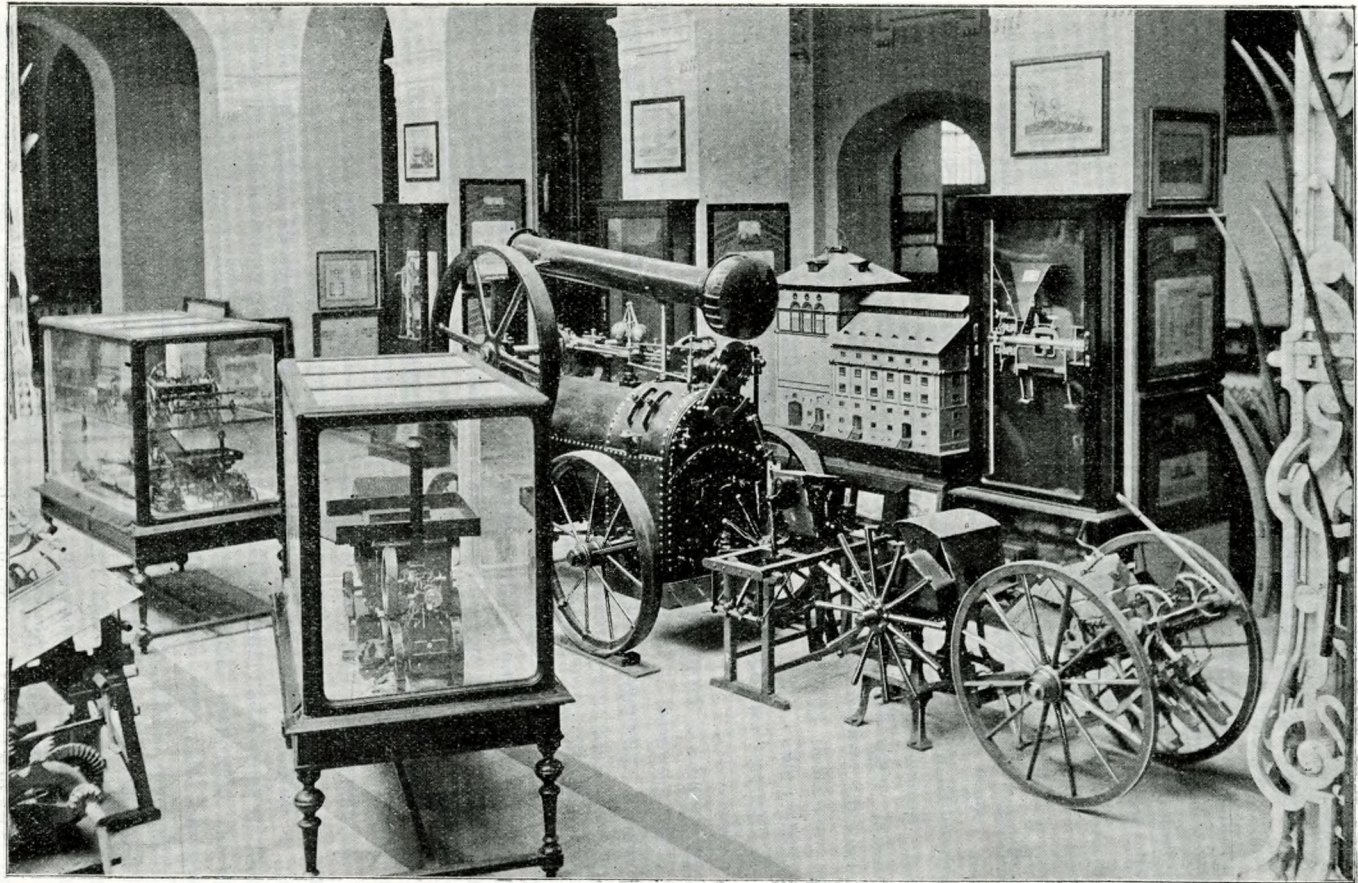
A *gazdasági gépek és eszközök* a legterjedelmesebb csarnokot foglalják el. Kocsi- és gépminták vidékenként váltakozó típusai, gazdasági eszközök és szerszámok, vető, arató, vízmerítő, cséplő stb. gépek eredeti nagyságban láthatók. Ezek közül külön is fölemlítésre méltó az erdélyi határárkó eke, mely egészen fából van s olyan nehézkes, hogy 8 bivalylyal kellett vontatni. Érdekes az a lokomobil is, melylyel hazánkban 1853-ban csépeltek először (3. kép).

A *gazdasági építészet osztályában* földművesházak, parasztgazdaságok, népies mintagazdaságok, cselédlakások, istállók, magtárak, görék, szállások sikerült mintái láthatók és a bemutatást apró boglyák, gémes kutak stb. egészítik ki.

A *munkásügyi osztályban* a mezőgazdasági munkások érdekei láthatók képekben, térképekben és grafikonokban; a *gazdaságtörténelem osztályában* főleg a magyaróvári akadémiára, a keszthelyi georgikonra s az alcuthi uradalomra vonatkozó történelmi adatok, valamint hirneves magyar gazdák arcképei és régibb gazdasági eszközök mintái vannak összegyűjtve.

Végül a *gazdasági statisztika osztályában* a magyar mezőgazdaság adatait grafikonok és térképek tüntetik fel.

Ezzel a földszinten végezve, a hatalmas méretű márványlépcsőn a renaissance-palota emeleti osztályaiba jutunk, hol a gyönyörű, tágas királyteremben, díszes páلمانövények között Ő Felsége és boldogult Erzsébet királynénk karrarai márványból készült mellszobra öflik szemünkbe. Itt foglal helyet néhai gróf Károlyi Sándor mellszobra is. Ezek a szobrok

3. kép. Részlet a mezőgazdasági múzeum gazdasági gép-osztályából.

Stróbl Alajos szobrásunk művészi alkotásai.

A *szakoktatás* ügye az épület tág és világos emeleti folyosóját tölti be fotografiáival, diapozitív fölvételeivel, térképeivel, grafikonjaival és irodalmi termékeivel. Itt találjuk az erdészeti s az állatorvosi főiskola mellett a középfokú gazdasági képzés szerveit: a kertészeti, szőlészeti és borászati intézeteket, a szeszfőző-, gépkezelő-, tejgazdasági s egyéb tanfolyamok kiállításait, végre az alsófokú gazdasági szakoktatást, jelesen a háziipari előadásokat, mintagazdaságokat, földművelőiskolákat, tejgazdaságokat, vinczellérképezőket, erdőőri szakiskolákat, állami méhészeti gazdaságot, baromfitenyésztést stb.

A *lőtenyésztési osztály*-ban feltűnik a Vastagh György által készített élethű s a természetes nagyság $\frac{1}{4}$ -ében mintázott s festett szobrok, melyeknek mindegyike versenyfutás, vagy tenyészeredmény révén híressé vált lovakat ábrázol. Csak természetes, hogy a patkoláshoz, szerszámoláshoz és más egyéb lóval való foglalkozáshoz szükséges holmik is ugyanitt találtak elhelyezést.

Az *állategészségügy* s az *állattenyésztés* is méltóan van képviselve. A szarvasmarha-, juh- és sertésfaj híres egyedei szintén művészi szobrokban, a baromfiak, a házinyulak kitömött példányokban láthatók. De most már az utóbbiakat élethű szobrokkal készülnek fölcserélni, mert ezek tartósabbak, nem veszítik színüket s kevesebb ápolást kívánnak. A tojás gyűjtemény is tanulságos. Nem hiányoznak a különféle ólak mintái sem.

Külön kis terem foglalja magában Herman Ottó gyűjteményeit, melyben a régi magyar pásztor-, halász- és pákászéletre vonatkozó tudo-

mányos buvárlatainak eredményeit foglalta össze. Az *ősfoglalkozások terében* üvegboríték alatt a különböző cserények s egyéb pihenőhelyek itatókkal, emberekkel, állatokkal mind felette sikerült mintákban varázsolják szemünk elébe a magyar pásztorélet különböző mozzanatait. A falakat eredeti tárgyak, pászortarisznyák, botok, fővegek, kürtök, tilinkók, fa-zárak, mint a Wertheim-féle lakatok ősei, faragványok s az ősfoglalkozások egyéb eredményei díszítik. Nehéz volna megmondani, hogy e teremben Herman Ottó nagy szaktudományát, vagy az ügy érdekében kifejtett hihetetlenül szívós fáradozását bámuljuk-e jobban?

A *vízépítést* és *talajjavítást* meglepően szép minták képviselik. Minden nagyobb zsilip, gát, átvágás, az árvízvédelem s a lecsapolás egyéb eszköze megvan. A talajképződés lerakódás útján bőven fel van dolgozva, a falak tele vannak szebbnél szebb képekkel. A legnagyobb magyar: gróf Széchenyi István s jobb keze: Vásárhelyi Pál főmérnök szobra mellett ott van a magyar földművelés tipikus alakja is: a kubikos. Úgy nevezik, mert nem napszámban, hanem köbegységre dolgozik, de azután úgy, mint senki más. A természetes nagyságú alakok egyike éppen költözködik, talyigájára ráfér minden vagyona; a másik már felállította gyékényes sátrát, elébe szúrta bográcstartóját, a bográcsban a hagyományos gulyás fő, miközben ő maga pipáját tömi.

A *méhészet* s a *selyemtenyésztés* bemutatása is leköti figyelmünket. Előtűnk van a méh s a selyemhernyó szászoroson nagyítva, valamint szétszedhető teste egészséges és kóros állapotban, minden fajta kaptár, minden eszköz és szerszám, minden tenyésztési, csomagolási és értékesítési mód és adat.

Ott van a méz és a selyem, a méz-cukor és a selyemszövet; különösen sikerült a gödöllői méhészeti telep nagy mintája, mely egyike a Darányi Ignác földművelésügyi minisztert dicsérő alkotásoknak.

Bezerédj Pál, hazánk nagy műselyemtenyésztője valóban se fáradságot, se költséget nem kimélt, hogy a selyemtenyésztés osztálya mennél tanulságosabb legyen.

A két épületet összekötő folyosó és a gótikus épület földszintje az *erdészet* birodalma. Ki ne ismerné napjainkban az erdő közgazdasági fontosságát? Ki merné klimatológiai, vízrajzi és védelmi hatását tagadni? Az erdő fája a bölcsőtől a koporsóig kísér; mint tűzifa s haszonfa, mely lehet épületi, butor-, szerszám-, hangszer-stb. fa, nélkülözhetetlen a gunyhótól a palotáig. A földszint legnagyobb terme ennek a *főhasználat*-nak van szentelve. Itt azonban nemcsak ez a különböző minőségű fa s feldolgozása, hanem a vizen s a szárazon való szállítás rendkívül becses mintái is láthatók, vízfogó gátak, felfogó gerebek, terelő és partvédő művek, azután vízi s más üzemű fűrészek, erdei pályák s végre az eszközök és szerszámok fellette gazdag választékban.

A mikor erdőgazdasági tekintetből nem várjuk be a fa rendes vágási korát, hanem az erdőt már előbb átritkítjuk, beleavatkozunk a létért való küzdelembe s az ezáltal nyert faanyag kihasználási módozatát *előhasználat*-nak mondjuk. E két használaton kívül van még sok más erdei haszonvétel, ilyen a vadászat, a halászat-, a gyümölcs- s gombaszedés, a legeltetés, a makkoltatás, a mész- és kőbányák stb. jövedelme; ezeket együttesen *mellékhasználat*-nak nevezzük. E kettő tárgyai az összekötő folyosóban vannak

elhelyezve. Különösen érdekes abban a tapló- és a cserkéregipar, az erdei orvosi növények, gyógyszerészeti neveikkel is ellátva s egy tábla, melyen az erdei bogvók, az ágak s a belőlük készülő befőtt, íz, olaj vagy más termék látható.

De az erdőt nemcsak kihasználni, hanem felújítani is kell, ezt az erdősítést azután ápolni, védeni is szükséges; az erdősítés és védelem együtt pedig az *erdőművelés*, mely a kis teremben foglal helyet. Van ott mindenféle szerszám, különböző fajú és korú csemete, a rossz ültetés következményei, karszt s más erdősítések mintái, magpergetők, emberek, állatok, még pedig emlősök s rovarok okozta károsítások, elemi csapások s élősködő gombák okozta betegségek, szóval egészen takaros kis kórház.

Az erdőt végre felmérni s az előbb jelzett erdőhasználatról gazdálkodási, ú. n. üzemtervet is kell készíteni; mert az erdészetnél nem úgy van, mint a mezőgazdaságnál, hogy ugyanabban az évben aratnak, a melyben vetnek, hanem rendszeren három nemzedék is elpusztul, míg az erdősítés fejsze alá érik. Az *erdőrendezés* az a foglalkozás, a mely ezeket a térképeket s a hozzávaló terveket készíti, melyek egy-szersmind végrendelet számba is mehetnek, hiszen elődről utódra szállanak. Ehhez képest tehát mérőműszereket, famagasság- s átmérőeszközöket, térképeket, növekvési táblázatokat a hozzávaló korongokkal s más adatokat híven mutat be ennek az osztálynak egyik része; míg a másikban az erdészeti szakoktatás kiállítására van elhelyezve. Mindenkit érdekelhetnek: a moha-, a zuzmógyűjtemény, a parafakéregtermelés szakai, a japán galytermés- s maggyűjtemény, a toboz-sorozat s az erdei termények kémiai feldolgozása. En-

nek az osztálynak sikerült berendezésében érdemes munkát végezett G a b n a y F e r e n c z erdőmester.

Ugyancsak a földszinten van még a *halászat* is. Formaldehidben megőrzött, vagy papirosanyagból készített

4. kép. A halak ellenségei. Részlet a mezőgazdasági múzeum halászati osztályából.

halak alkotják a gyűjtemény gerinczét, melyet hálók, vejszék, ladikok, csónakok stb. egészítenek ki. A legérdeke-

sebb része az emeletre vivő lépcső alatt elhelyezett tócsa, a mely a halak ellenségeit foglalja össze, részint vizen, ré-

5. kép. Részlet a mezőgazdasági múzeum vadászati osztályából.

szint partjain, részint meg felette lebegve (4. kép). Itt láthatók: halászsas, réti sas, jégmadár, szárcsa, gólya, kócsag, különféle gémeek, kacsák, réczék, vöcskök, sirályok, halfarkasok stb.

E csoport melletti lépcsőn felmenve az emeletre, az egész múzeum legszébb részébe: a *vadászati osztályba* érkezünk. A lépcsőház csarnoka a *dúvad*-nak, vagyis a vadászatilag káros vadnak van szánva. Itt vannak a király által lőtt s ajándékozott vadkanok, a József főherczeg által lőtt kis s a gróf Andrássy Géza által lőtt nagy medve, a farkas-, róka-, borz-, a hiúz- s vadmacska-család, a menyét-félék mind természetihven kitömve s természetes előfordulási helyeiken biológiaiilag csoportosítva (5. kép). A falakról kinyúló ágakon pedig a sasok, keselyűk, kányák, ölyvek, héják és sólymok vérszomjas serege tanyázik; alattuk, szekrényben, tojásaik gyűjteménye látható.

Az ezután következő fülke a vadászat multjába enged bepillantást: már kihalt vadak, például hód, jávorszarvas állanak előttünk. Letűnt vadászati módok képei elevenítik fel a sólymáztatot s végre megismerhetjük azokat a vadászati fegyvereket, a melyek még a puskapor használata előtt voltak divatosak: milyenek a kópja, nyíl s íjj változatai és a szélpuskák.

Legszébb rész a nemes vadak hatalmas csarnoka; ebben van gróf Forgách Károly páratlan minőségű s mennyiségű agancsgyűjte-

ménye, s ebben vannak a vadászatilag hasznos állatok, az úgynevezett nemes vadak, ugyancsak biológiaiilag csoportosítva. Itt vannak a szarvasok, őzek, dámvadok, részint szürkés téli, részint rőt nyári köntösben. A muflonok, a zergék, a mormoták sziklálakon, a mezei s üregi nyulak, némelyik éppen mikor üregéből kibujik; azután a tyúkfélék, mint a fácán, a fogoly, a fűrj, a nyir- s a sikefajd, a túzok, azután a gázlók, az úszók stb. Mindmegannyi kedves kép azoknak, a kik ilyeneket a természetben sohasem láttak. Mindezeket szükségszerűleg egészítik ki a szegény vadak megejtésére való befogók, török, csapdák, a fegyverterem különféle rendszerű fegyverei, a vadász védelmi és támadó eszközei és az egész betegezi a szakkönyvtár.

Mint minden emberi alkotásnak, e múzeumnak is vannak hiányai; a vezetőség nagyon jól ismeri és fontos feladatának teljes tudatában igyekezik is kiküszöbölni ezeket. A mi most e múzeumban van, jóformán mind hazai; de kiállítások útján, vagy más módon időről-időre beszerzi azokat a külföldi dolgokat is, a melyek a mieinknél fejlettebbek, hogy a magyar gazda e példákön tanulhasson, okulhasson. Annyi bizonyos, hogy ez az intézmény most kiválóan alkalmas megismertetni mindazt, a mink van, és a vezetőség szakértelme, komolysága, őszinte becsvágya biztosíték az iránt, hogy ez az intézmény tovább fog haladni a tökéletesedés útján. G.